

ΤΑΞΗ: Β' ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ

ΜΑΘΗΜΑ: ΑΡΧΑΙΑ

Ημερομηνία: Κυριακή 28 Απριλίου 2013

Διάρκεια Εξέτασης: 2 ώρες

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A. Εναντίον των δημοκρατικών πόλεων (ο πόλεμος γίνεται) ή για ιδιωτικής φύσεως διαφορές, επειδή δηλαδή δεν μπόρεσαν να διακανονίσουν¹ αυτές με δημόσια συμφωνία, ή για κάποιο μέρος της γης ή για τα σύνορα ή για ανταγωνισμούς ή για την αρχηγία. Εναντίον όμως των ολιγαρχικών πολιτευμάτων για κανέναν από αυτούς (τους λόγους), αλλά για την υπεράσπιση της δημοκρατίας και της ελευθερίας. Έπομένως, εγώ βεβαίως δε θα δίσταζα να πω ότι (πρέπει) να θεωρείτε πως σας συμφέρει πιο πολύ να πολεμούν όλοι γενικά οι Έλληνες εναντίον σας και όταν² έχουν δημοκρατικό πολίτευμα, παρά να είναι φίλοι σας και όταν έχουν ολιγαρχικό πολίτευμα. Γιατί νομίζω ότι, αν κάποιος³ είναι ελεύθερος, εύκολα εσείς μπορείτε να συνάψετε ειρήνη, όσες φορές θελήσετε, νομίζω όμως ότι με όσους έχουν ολιγαρχικό πολίτευμα ούτε η φιλία είναι σταθερή. Γιατί με κανέναν τρόπο δεν μπορούν να γίνουν οι ολιγαρχικοί φιλικοί με τους δημοκρατικούς και αυτοί που επιδιώκουν να ασκούν απόλυτη εξουσία με όσους έχουν προτιμήσει να ζουν με ισονομία.

1. μπόρεσατε να διακανονίσετε, διευθετήσετε, εξομαλύνετε
2. έχοντας ή αν έχουν. Ρητορικά κείμενα Β (ΟΕΔΒ) σελ. 157
3. με εκείνους που

B1. Μέσα από τα λόγια αυτά του Δημοσθένη αποκαλύπτονται οι βασικές διαφορές μεταξύ των δημοκρατικών και των ολιγαρχικών πολιτευμάτων. Οι διαφορές που γίνονται σαφείς με τις δύο

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ 2013

E_3.ΒΑλ2Κ(α)

αντιθέσεις «ὀλίγοι πολλοῖς» και «ζητοῦντες ἄρχειν τοῖς μετ' ἰσηγορίας ζῆν ἡρημένοις» είναι και ποσοτικές αλλά και ποιοτικές. Είναι γνωστό ότι στη δημοκρατία την κυρίαρχη εξουσία κατέχει η πλειοψηφία των πολιτών, ενώ στην ολιγαρχία η μειοψηφία «οἱ ὀλίγοι», που διακρίνονται λόγω δυνάμεως, πλούτου ή καταγωγής. Φυσικά υπήρχε μεγάλη ποικιλία δημοκρατικών και ολιγαρχικών πολιτευμάτων. Ωστόσο η διαφορά δεν περιορίζεται στον αριθμό των ασκούντων την εξουσία, αλλά επεκτείνεται στον τρόπο ζωής και σκέψης.

Ο Δημοσθένης υποστηρίζει πως οι ολιγαρχικοί δεν μπορούν να έχουν φιλικές διαθέσεις για το λαό, ούτε όσοι επιζητούν να εξουσιάζουν για εκείνους που ζουν σε ένα δημοκρατικό πολιτικό σύστημα και απολαμβάνουν την ισότητα στο δικαίωμα του λόγου (ισηγορία) και κατ' επέκταση στα υπόλοιπα δικαιώματα. Για το ρήτορα, όπως και για τον Αριστοτέλη, η φιλία είναι μια αμοιβαία εὔνοια. Επομένως, κατ' αν' ακόμη οι Αθηναῖοι θελήσουν να συνάψουν φιλία προς ένα ολιγαρχικό καθεστώς, αυτό είναι αδύνατο, γιατί ποτέ οι ολιγαρχικοί δε θα έβλεπαν με ευμένεια «εὔνοι» τον δημοκρατικό τρόπο ζωής και διακυβέρνησης. Κάθε προσπάθεια λοιπόν ειρήνης και φιλίας θα ήταν καταδικασμένη να ναυαγήσει εξαιτίας της ολιγαρχικής νοοτροπίας. Οι ολιγαρχικές κυβερνήσεις μόνο αν πιέζονταν από κάποια ανάγκη, θα υπέγραφαν συνθήκη ειρήνης και φιλίας με τη δημοκρατική Αθήνα περιμένοντας προφανώς την κατάλληλη ευκαιρία, για να την αθετήσουν.

Βέβαια ο Δημοσθένης, στην παρούσα περίπτωση, έχει το βλέμμα του στραμμένο στην εσωτερική εικόνα της αθηναϊκής δημοκρατίας, την οποία δεν δικαιώνει η εξωτερική πολιτική των Αθηναίων, καθώς αυτοί επί συμμαχών και μη ήταν επίσης «ζητοῦντες ἄρχειν». Είναι χαρακτηριστικό ότι οι Λακεδαιμόνιοι «ἀρχόμενοι του (Πελοποννησιακού) πολέμου» κήρυτταν ότι σκοπός του πολέμου ήταν η απελευθέρωση των Ελλήνων από τους Αθηναίους.

- B2.** Στην παράγραφο 18 ο Δημοσθένης συνεχίζοντας την τεκμηρίωση της θέσης του, ότι το χάσμα που χωρίζει τους δημοκρατικούς από τους ολιγαρχικούς είναι αγεφύρωτο, αναφέρει την άποψη πως η

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ 2013

E_3.ΒΑΛ2Κ(α)

σύναψη ουσιαστικών συμμαχικών σχέσεων μεταξύ των δύο πλευρών είναι ανέφικτη. Πιο συγκεκριμένα, με τη ρητορική υπερβολή «**συμφέρειν δημοκρατούμενους τούς Έλληνας ἅπαντας πολεμῆν ὑμῖν ἢ ὀλιγαρχουμένους φίλους εἶναι**», θεωρεί ότι αποτελεί επιβεβλημένη υποχρέωση της αθηναϊκής δημοκρατίας η υποστήριξη των δημοκρατικών πολιτευμάτων ακόμη και σε πόλεις που διάκεινται εχθρικά προς αυτήν. Αντιθέτως απέναντι σε κάθε συμμαχική πόλη, που ελέγχεται από τους ολιγαρχικούς, επιβάλλεται οι Αθηναίοι να είναι επιφυλακτικοί και να δυσπιστούν. Ο ρήτορας αιτιολογεί τη θέση του αυτή με το σκεπτικό ότι είναι εύκολη ανά πάσα στιγμή η σύναψη ειρήνης με τις δημοκρατικές πόλεις «**πρὸς μὲν γὰρ ἐλευθέρους ὄντας οὐ χαλεπῶς ἂν εἰρήνην ὑμᾶς ποιήσασθαι νομίζω, ὅποτε βουλευθῆητε**». Εκ διαμέτρου όμως αντίθετη πιστεύει ότι θα είναι η στάση των ολιγαρχούμενων συμμάχων της Αθήνας. Αυτοί με την πρώτη αφορμή θα στραφούν εναντίον της παρά τη φαινομενική συμμαχική τους σχέση «**πρὸς δ' ὀλιγαρχουμένους οὐδὲ τὴν φιλίαν ἀσφαλῆ νομίζω**». Ο Δημοσθένης φαίνεται συνεπής στις απόψεις του όσον αφορά τα ολιγαρχικά πολιτεύματα, αφού θεωρεί τη δυσπιστία προς τα μη δημοκρατικά καθεστώτα όπλο και φυλακτήριο, που σώζει τις δημοκρατίες «**οὐ γὰρ ἀσφαλεῖς ταῖς πολιτείας αἱ πρὸς τοὺς τυράννους ὁμίλῃαι**».

Η ρητορική υπερβολή, βέβαια, είναι ένα ρητορικό πυροτέχνημα, που έχει σκοπό να κολακεύσει το δημοκρατικό φρόνημα των Αθηναίων ακροατών, να τονίσει την ιδεολογική ταυτότητα του ρητορα, να ενισχύσει τη δημοτικότητα του και επομένως την αποτελεσματικότητα του λόγου του.

Στην παράγραφο 14 η θέση αυτή του Δημοσθένη επιβεβαιώνεται κατά τρόπο προφανή. Ο ρήτορας συμβουλεύει τους Αθηναίους να μην εμπιστεύονται σε καμιά περίπτωση τους ολιγαρχικούς Ροδίους. Στην υποθετική εκδοχή που θα κατείχαν αυτοδύναμα οι ολιγαρχικοί την εξουσία στη Ρόδο, οι Αθηναίοι δεν θα έπρεπε να τους έχουν την παραμικρή εμπιστοσύνη, ακόμη κι αν έπαιρναν από αυτούς τις πιο καταφανείς διαβεβαιώσεις. Οι ολιγαρχικοί, έξαλλου, της Ρόδου, προκειμένου να καταλύσουν τη δημοκρατία στο νησί τους, εφάρμοσαν πρακτικές καθαρά υστερόβουλες, τις οποίες δεν μπορεί

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ 2013

E_3.ΒΑΛ2Κ(α)

να εμπιστευτεί σε καμιά περίπτωση ένα δημοκρατικό καθεστώς, όπως αυτό της Αθήνας. Προσεταιρίσθηκαν, δηλαδή, τους δημοκρατικούς πολίτες με το πρόσχημα της κατάλυσης της ηγεμονίας της Αθήνας και, όταν πέτυχαν την ήττα των Αθηναίων, πρόδωσαν τους δημοκρατικούς, οι οποίοι τους είχαν βοηθήσει, και στη συνέχεια οδήγησαν τη Ρόδο στην Καρική επικυριαρχία. Κατά συνέπεια οι Αθηναίοι δεν έχουν κανένα λόγο να πιστεύουν ότι οι ολιγαρχικοί –οι Ρόδιοι στην προκειμένη περίπτωση- θα μπορούσαν να αποτελέσουν ασφαλείς συμμάχους.

B3. Οι έντεχνες αποδείξεις είναι οι αποδείξεις που ο ίδιος ο ρήτορας επινοεί και είναι οι εξής: Τα ενθυμήματα, τα παραδείγματα, οι γνώμες, τα ήθη και τα πάθη. Τα ήθη: σχολικό βιβλίο, σελ. 20: «Η πειστικότητα του ρήτορα ... σε όλα τα μέρη του ρητορικού λόγου».

B4 α. ύποπτος: *ὄρατε*
 ασυγείδητος: *ἴστε*
 διένεξη: *συμφέρειν*
 νόμισμα: *νομίζω*
 αυθαίρετος: *ἡρημένοις*

β. λογίζεται: *συλλογισμός*
 ὀκνήσαιμι: *οκνηρός*
 εἰπεῖν: *επικός*
 ἡγεῖσθαι: *ηγέτης*
 γένοιτο: *γονιός*

Γ1. Αυτά λοιπόν, είπε ο Σωκράτης, θα μου είναι δυνατό να λέω για σένα προς όσους τυχόν θέλεις να κάνεις φίλους. Αν όμως ακόμη¹ μου δώσεις την άδεια να λέω για σένα ότι και τους φίλους φροντίζεις και (ότι) με τίποτα δε χαίρεσαι τόσο, όσο με τους ενάρετους φίλους, και ότι με τα καλά έργα των φίλων ευφραίνεσαι όχι λιγότερο από ό,τι με τα δικά σου, και (ότι) με τα αγαθά των φίλων χαίρεσαι όχι λιγότερο από ό,τι με τα δικά σου, και το πώς τα αγαθά αυτά θα αποκτήσουν οι φίλοι σου, (ότι) δεν κουράζεσαι να το επινοείς με τέχνη και ότι είσαι πεπεισμένος πως αρετή του άνδρα είναι το να νικά αφενός

(μεν) ευεργετώντας τους φίλους, και αφετέρου (δε) βλάπτοντας τους εχθρούς, (με αυτές τις προϋποθέσεις) νομίζω ότι μπορώ να είμαι για σένα κατάλληλος βοηθός στην αναζήτηση των ενάρετων φίλων.

1. Στο εξής

Γ2

α. οἷ, οἷ

ᾧ ἐπιμελές

οὐδεμιᾶς

ὀλίγον

τοῖς ἀνδράσι (ν)

ἑαυτῶν / αὐτῶν¹ / σφῶν αὐτῶν*

ταῖς ἀρεταῖς

τῷ ἐπιτηδεῖῳ

τά καλλίονα / καλλία

τῶν ποιουσῶν

1. Γραμμ. Τζαοτάκου σ.81 σημ.1, Γραμμ. Κηρυκόπουλου σ.142

* Η απάντηση να θεωρηθεί σωστή και στην περίπτωση που δε δοθεί από το μαθητή ο τύπος αὐτῶν

β. ἐξεῖναι

πεποίησο

ἔδωκε

ἔμηχανῶ

τοῖς γνουῖσι(ν)

Γ3

α. ταῦτα (το πρώτο): σύστοιχο αντικείμενο στο «λέγειν» (συστοιχοποίηση του επιθετικού προσδιορισμού τούτους κατά παράλειψη του καθαντό σύστοιχου αντικειμένου λόγους)

λέγειν (το πρώτο): τελικό απαρέμφατο, υποκείμενο στο απρόσωπο ρήμα «ἐξέσται», του οποίου υποκείμενο είναι το «ἐμέ» (αναγκαστική ετεροπροσωπία), που εξάγεται από τη δοτική προσωπική «μοι»

ἐπί τοῖς ἔργοις: εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας στο ρήμα ψυχικού πάθους «ἀγάλλη»

τοῖς φίλοις: δοτική προσωπική κτητική στο ρήμα «γίγνηται» (υπαρκτικό)

μηχανώμενος: κατηγορηματική μετοχή από το ρήμα καμάτου «οὐκ ἀποκάμνεις», συνημμένη¹ ἢ που αναφέρεται στο υποκείμενο «σύ» ως κατηγορηματικός προσδιορισμός².

σύνθηρον: κατηγορούμενο στο υποκείμενο «με» μέσω του «ἂν εἶναι» (= δυνητικό, ειδικό απαρέμφατο του συνδετικού ρήματος εἶμι).

1. Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής Σ. Καργάκου σελ. 191. Η κατηγορηματική μετοχή είναι συνημμένη [(συνημμένη=μετοχή του *συνάπτομαι*(=προσαρτημένη)] Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής Α. Σαλμανλή σελ. 271
2. Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής Α. Μουμτζάκη σελ. 90, 98β

β. «ὅτι οὐδενὶ οὕτω σύ χαίρεις»:

- Ως προς τη σχέση της με τις άλλες και το είδος: Δευτερεύουσα ἢ εξαρτημένη ειδική πρόταση.
- Ως προς το περιεχόμενο: Πρόταση κρίσης, γιατί εκφέρεται με απλή οριστική «χαίρεις» που είναι μια από τις εγκλίσεις των προτάσεων κρίσης.
- Ως προς το συντακτικό ρόλο: Είναι αντικείμενο (επομένως ονοματική) στο απαρέμφατο «λέγειν» (απαρέμφατο του λεκτικού ρήματος λέγω).

«ὅπως τε ταῦτα γίγνηται τοῖς φίλοις»:

- Ως προς τη σχέση με τις άλλες και το είδος: Δευτερεύουσα ἢ εξαρτημένη πλάγια ερωτηματική πρόταση (πλάγια ερώτηση).
- Ως προς το περιεχόμενο: Είναι πρόταση επιθυμίας, γιατί εκφέρεται με υποτακτική απορηματική, που είναι μια από τις εγκλίσεις των προτάσεων επιθυμίας.
- Ως προς το συντακτικό ρόλο: Είναι αντικείμενο (επομένως ονοματική) στο ρηματικό τύπο «μηχανώμενος» του ρημ. *μηχανάομαι-ῶμαι*, που ανήκει στην εννοιολογική κατηγορία των ρημάτων «προσοχής-σκέψης».